

ך מה? לולא התעקשת על זה יכולת לעשות פוליטית מזהירה. אז למה לך?

יש טועה. פעם יצא לי משהו מזה.

ומעשה שהיה כה היה:

הייתי בפאריס והזמנתי ידידה לארוחת-צהריים במיט-עדה ליד הנהר, בקירבת גשר אלמה. כשהגעתי לים הייתה המיסעדה סגורה. בלידת ברירה הובילה אותי ידידי, דתי, שהיא פאריסאית, למיסעדה קרובה, יקרה יותר. כשנכנסנו, גוהר שם רק שולחן פנוי אחד. ישבנו לידו. לפתע הבחנתי בסימני התרגשות על פני ידידתי. עלי להוסיף כאן שאותה ידידה היא אשה חשובה למדי, הידועה היטב בכמה ארצות ערביות.

היא הצביעה באופן דיסקרטי לעבר השולחן הסמוך. "אל תסתכל", אמרה לי כימעט בלחש, "האיש ההוא הוא שרהפנים של ———!" היא הזכירה מדינה ערבית מסויימת, שבה שורר מיסטר לא-כיל-כר-סימסאטי. השר אחראי בה למישרה ולשרותיה-ביטחון, שיצא להם שם כבעלי שיטות לא-כיל-כר-עדינות לטיפול במתנגדים פוליטיים.

"הוא מכיר אותי היטב", אמרה הידידה. "הוא בוודאי יפנה אלי. אם כן, אל-נא תציג את עצמך!"

וכך היה. אחרי כמה דקות הבחין השר בריא-הבשר, שהיה במצב-רוח מרומם, בידידתי, ופנה אליה בחמימות רבה. שכחתי לציין כי הידידה היא אשה נאה מאוד.

הם גילגלו שיחה בצרפתית, וידידתי שכחה להציג אותי. גם השר התעלם ממני. יכולתי לשבת בצד ולהסתכל באיש ובשותפיו לשולחן. כולם נראו לי כאנשים נחמדים, נעימיהליכות ותרבותיים מאוד. כולם דיברו צרפתית מעולה. משמע שגם אדם תרבותי יכול לנצח על שרותי-ביטחון לא-כיל-כר-עדינים.

על שולחנם של שכנינו היה מונח, במעין סלסלה, בקבוקיין ישן ומאובק. השיחה התגלגלה אליו. השר הזכיר בגאווה של ידען את השם והשנתון של היין. הליל אותו ולבסוף הורה למלצר להביא לשולחננו בקבוק נוסף מאותו סוג, כדי שנעמוד על נכונות שבחיו.

המלצר הביא את הבקבוק המאובק בטכס רב, חלץ את הפקק ומוג לי כמה טיפות, לשם מיבחן, כפי שמחייב הנהוג. לבשתי הבעה של ידען, נטלתי את הכוס. לגמתי בהירות וגילגלתי את המשקה בפי, כפי שראיתי בסרטים. נדהמתי.

אני רגיל לשחות יין. שתיתי בחיי הרבה יינות דעים, תוצרת ארצנו, שהיתה פעם ארץ של יין. בעשרים השנים האחרונות החלו להופיע אלזנו גם כמה יינות טובים. אני שותה קברנה ישראל, וינגל-דוד פלסטיני ומינוד-קרמיון בבית-ג'אללה. קאנט' איטלקי ובוזוזה צרפתי מספקים בהחלט את חייכי הצנוע.

הנהג — משהו אחר לגמרי. מיטב היינות ששתיתי עד כה היו, בהשוואה ליין זה, כגווז. בפעם הראשונה הבינותי על מה דיברו האצילים בספרות קלאסית, וכיצד זה נמכר בקבוק אחד של יין בכמה אלפי דולרים במכירות פומביות מיוחדות.

השר הערבי שלח בי מבט של ציפיה, הודיתי לו בדבריי-קילוסין מקרבלב.

האיש איבד בי את העניין וחזר לעסקיו. אולי תיכנן קנוניה בינלאומית, או מלכודת למהגרים אויבי-המישטר, או מיבצע גאוני של ריגול. תמהני מה היה אומר אילו ידע כי העניק זה עתה חווייה להיכו של ישראלי.

הבית מס' 14

האם אפשר לדחוס את הסיכסוך כולו אל תוך 50 דקות של סרט-טלוויזיה? עמוס גיתאי עשה זאת, ונדמה לי שהצלחה. כאשר חזיתי בקרנה פרטית של הבית, ידעתי שאני רוצה לפרוש לקריריוותי, לבדי, כדי להרהר במה שראיתי ושמעתי והרגשתי.

הבית הוא רק בית ערבי ישן במושבה הגרמנית, ברח' דור-דורידורשיו מס' 14. אבל הבית הוא ירושלים. הוא ארץ-ישראל. הוא 100 שנות היסטוריה. הוא הסיכסוך כולו.

את הבית בנתה מישפחת דג'אני, מישפחה עתיקה ומתיחה, שהיתה עליפי מיצוות הסולטאן שומרת המפתח של קבר-דוד מדרור לדור. אחד מבניה של מישפחה זו נמנה עתה עם ראשי הדיפלומטיה של אשף, ושוחחתי עימו בוועידה בינלאומית ברומא. בן אחר של המישפחה היה אביה של מלכת-היופי הישראלית, לילי מן, הנערה מסיבוב-ביליין.

בעל-הבית הערבי האחרון היה הד"ר מחמוד דג'אני, רופא. הוא נספר ברט כיצד ברח מן הבית בעת ההפגזות ב-1917, וכיצד ראה את הגנרל אלנבי נכנס בשער-יפו, וכיצד ברחה יל מישפחה מן הבית ב-1948, ביגלל דידי יאסין. הטבח "זוועע בדירי-אסין הטיל את מוראו על כל האוכלוסיה. "שר החלו היריות בשכונה, הסתלק עם הוריו ושמונה אחרים."

הבית עבר לידי האוטורפוס על רכוש-הנפקדים. גר בו זוג של עולים מאלג'יריה, שחיו במשך 20 שנה בקריית-מלאכי. הם עברו לבית הערבי היפהפה, וחלמו על היום שבו ייכנסו לשיכון מודרני. עתה התגשם החלום. הם עברו לדירה בשיכון שיש בה מים חמים. אי-אפשר שלא לאהוב את הוקן והזקנה, כדוריי-משחק בדראמה גדולה שהם אינם מבינים אותה. הם טיפוסים מושלמים. הבית הוצע למכירה למיליונרים, לשיפוץ. זכה בו אחד מעמודי-התווך של המישטר — הפרופסור חיים ברקאי, כלכלן, יועץ בנק ישראלי — הוא רצה להרוס את הבית ולבנות בניין חושך, אך הדבר נאסר עליו. לכן הוא משפץ את הבית הישן, תוך כדי בנייתו, למעשה, מחדש. בקומת-הקרקע יהיו לו אולם, טרקלין, מיטבה, חדר-אוכל וחדר-ארוחה. בקומה השנייה: חדר-עבודה, שני-חדרי-מיטות. בקומה השלישית: שלושה חדרים לילדים. נראה כי הכלכלנים משגשגים במדינה. איך מרגיש אדם המקים לו את ביתו בתוך בית

שהם להרוג אי-אפשר פקודות

ומוצאים כי הבריטים כשעריים במידה הראשונה בשרשרת ה-20, העניקה לשפה הלכים מאז אימים על כולנו. ההולנדיים (בהולנדית בור הוא הגרילה שלהם, "קומנדו". הבריטים הילדים של האוכלוסיה האזרחית קראו להם "מחנות-ריכוז". בפעם האחרונה מדי "חאקי", לצורכי הסוואה.

כלו אהד או את הבורים ותיעב את היה לנחש או כי לימים יקימו צאצאיהם האלה, נציגי הגבורה והצדק, את המישטר האשיסטי הנוכחי בדרום-אפריקה.

הקרבי הקרבי הבסיסי המתואר בסרט מוכר לכל קרוב גם במלחמות אחרות, וגם לרבים מחיילי הייתי עד למצבים כאלה והשתתפתי בהם. תיארתי

מהם בספר הצד השני של החטבע.

כפי שאומר הסניגור בסרט: "אתם שמים אנשים גורמליים במצב בלתי-נורמלי, ואתם מצפים מהם שיתנהגו באופן נורמלי." כך אמר פינטו, כך אמר דהאן. שניהם טענו לאחר מכן כי פעלו על-פי פקודות בלתי-כתובות, שאמרו להם — ברמז או בפירוש — להרוג שבויים. גם אני שמעתי בחיי פקודות כאלה.

הדין הישראלי, במישפטי-קאסם, השיב על כך שיש פקודות ועליהן מתנופף בעליל הדגל השחור של אי-החוקיות, ואסור לחייל למלא אחריהן. טענה כזאת אינה מופיעה בסרט, ואי-אפשר היה לחלום עליה בצבא הבריטי לפני 80 שנה.

בתום הסרט, אחרי חלוף ההתרגשות הראשונה, הגורמת לצופה לשנוא את השופטים ולרחם על הנאשמים, הוא ישאל את עצמו בכל זאת: ומי ריחם על קורבנות-הרצח? האם להם לא היו הורים, אהובות, חלומות, תיקות? האם איש מהם לא כתב שירים נוגעים ללב, כמו הסגן מורנט? מה יהיה גורלם של רבבות ואף מיליונים של שבויים ואזרחים, בני כל העמים, אם ידברו של המישפחת ועיקרון-הברזל של מוסר-המילי-חמה לא יגנו עליהם?

בסופו של דבר מופנית האצבע המאשימה של הסרט אל הכתובת הנוכחה — אל הפיקוד. לכך אני מסכים

ג'יק תומפסון כפניגור

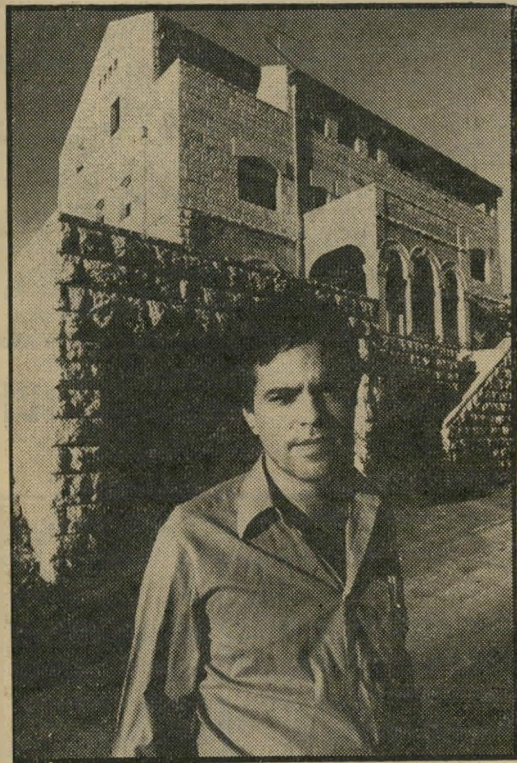
בכל לב. מינטו לא היה רוצח את האזרחים הלבנוניים אילו הפיקוד במיצע-פליטאני לא התייחס בקלות-דעת נוראה למוסר-המלחמה. פרשת כפר-קאסם לא היתה מתרחשת אלמלא סברו אנשי מישמר-הגבול כי הפיקוד העליון רוצה בכך, בעצם.

אך גם כאשר הפיקוד הוא ציני, רשלני, בלתי-מוסרי ואף פושעני, אין הדבר משחרר את החייל הבודד בשדה הקרב מאחריותו המוסרית, שום פשע-מלחמה לא היה מתבצע — לא במלחמת-הבורים ולא במלחמת-פליטאני — אילו היה איש אומץ וחזק אהד, טוראי או סגן-מישנה, מרים ברגע הנכון ובמקום הנכון את קולו ואומר לחבריו: "הפסיקו!"

האיש בשולחן הסמוך

אמר לי מי שאמר: "עזוב את השטויות עם הערבים.

שנבנה על-ידי מישוהו אחר, שגורש ממנו והתי עדיין צפליט במרחק של כמה קילומטרים? הדבר אינו מטריד את הפרופסור. הוא עסוק במחשבה כלכלית. למשל, כפי שהוא מספר בסרט, יש לבטל את הסובסידיות למזון בשטחים הכבושים. כי זוהי בעקפיין סובסידיה למדינות הערביות, הקונות את התוצרת של תושבי השטחים האלה. בשעה שהפרופסור מדבר על כך, תוך כדי סיור

עמוס גיתאי והבית

באתר-הבנייה, עובדים שם הפועלים מהשטחים הכבושים, הבורגנים את ביתו. הם פליטים מכפר ליד בתיר, שהקימו לעצמם כפר חדש מעבר לקו-הירוק. מה הם מרגישים? "מאה אחוים של ביתי נהרסו במאה אחוים. הם הרסו אותו בדחפורים, כדי למלא את ליבי בשינאה גדולה." האם הוא שונא את הישראלים? "אני שונא אותם כמו שהם שונאים אותי. אני אומר את האמת." ומה הוא עושה כאן? "אנחנו עובדים פה. אין לנו ברירה, מפני שאנחנו כמו שבויים בישראל. אנחנו צריכים להרוויח את לחמנו בעבודתנו."

הקבלן הוא דינאל בן-מנשה, שעלה מעיראק ב-1926, ושנמנה עם כובשי השכונה ב-1948. בצעירותו היה חבר הבחורות הסוציאליסטיות, תנועת-הנוער השמאלית והפרוי-ערבית ביותר של הצינונות הסוציאליסטיות. הוא מתגאה בכך שאחרי מלחמת ששת-הימים היה אחד הראשונים שחדרו למחנות-הפליטים בגדה וגייוו שם פועלים לעבודה בישראל. הוא הפך עשיר מופלג.

את העבודה מנהל יאיר, בנו של בן-מנשה. מה יחסו של צבר זה לפועלי הערבים? "כולנו מישפחה אחת." למשל, כשחדש באחד מפועליו שלא בא לעבודה מפני שהשתתף בהפגנה נגד הכיבוש, לקח אותו לפינה שקטה, הרביץ לו מכות-רצח וגירש אותו מהעבודה. הוא מספר זאת בגאווה.

פסוק של שכן יהודי זקן, צפון-אפריקאי: "העץ הזה, שהערבים נטעו, הוא כמו חית-פרא. צריכים לטפל בו." הבעל הקודם, מחמוד דג'אני, בא לביקור. אין זה הביקור הראשון שלו. מיד אחרי מלחמת ששת-הימים מיהר להסתכל בבית שלו. הידידים האלג'יריים דאו נתנו לו ברצון להיכנס ועקבו אחריו. הם היו משוכנעים שהוא החביא בבית מסמון של זבל. "כולנו להתחלק חצי בחצי." הם אומרים במסמון של זבל. אבל לא היה מסמון. דג'אני סגר את המירפאה שהיתה לו בירושלים המיר רחית, ביגלל המיסים הישראליים הגבוהים. מה יקרה, לדעתו, לבית זה בעתיד?

"אינני יודע. באמת אינני יודע. הייתי בעד דריקיום בין הערבים והיהודים, אך למען האמת, אינני רואה דרך להגיע לדריקיום כזה. אני לא רואה אותה בכלל." יש לדג'אני בן שהתעשר בעמאן, ושהיה מוכן לקנות את הבית ככל מחיר, אך מוכן שממשלת-ישראל אינה מוכרת בית כזה לערבי.

כשראה מנהל רשות-השידור את הסרט הזה, שהופק עבורו ובמימונו, חשכו עיניו. הוא אסר על הקרנתו, וחבל. כדאי היה להציג את הסרט ולהתווכח עליו. הוא מעורר אלף ואתח שאלות, הנוגעות לעצם קיומנו הלאומי והאיש. אין טעם לדחות אותן אל תחתית לוסף ההכרה. מוטב להתמודד איתן בגלוי, מן תהפוכות למוקד בלתי-מודע של מוגלה נפשית.

גיתאי, המפיק, ביקש להקרין את הסרט בחו"ל, אך הטלוויזיה טענה לבעלות עליו ואסרה אף את הקרנתו בפסטיבל שנערך לא מכבר בצרפת. בכך הפכה את העניין בהכרה לתקרית בינלאומית. לה מונד כבר כתב על הסרט והייל אותו.

בינתיים מיל דג'אני הוקן. ברקאי כבר נכנס לביתו המפואר והאכזוטי, המאשר את זיקתו העמוקה לתרבות המזרח. אך קשה להתעלם מן ההרגשה המעיקה שהיטי-טוריה של הבית הזה לא נגמרה.